

Alexander Pope's *Epistle IV* (1731) to Richard Boyle, Earl of Burlington:

"...Consult the genius of the place in all;

That tells the waters to rise, or fall;

Or helps th' ambitious hill the heav'ns to scale,

Or scoops in circling theatres the vale;

Calls in the country, catches opening glades,

Joins willing woods, and varies shades from shades,

Now breaks, or now directs, th' intending lines;

Paints as you plant, and, as you work, designs..."

ประวัติศาสตร์สวนยุโรปในช่วงศตวรรษที่ 4 ถึง 19

ประวัติศาสตร์สวนยุโรป

ในช่วงศตวรรษที่ 4 ถึง 19

พัทมน เสนานนท์

หนังสือเล่มนี้ได้รับทุนสนับสนุนการเขียนตำรา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ประจำปี 2561

ประวัติศาสตร์สวนยุโรปในช่วงศตวรรษที่ 4 ถึง 19

History of European Garden from the 4th to the 19th Century

พัทมน เกลานนท์

หนังสือเล่มนี้ได้รับทุนสนับสนุนการเขียนตำรา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ประจำปี 2561

คำนำ

ประวัติศาสตร์เป็นเรื่องน่าเบื่อ อ่านหนังสือประวัติศาสตร์แล้วง่วงนอน เหล่านี้เป็นคำตอบส่วนใหญ่เมื่อถามถึง การอ่าน/การเรียนประวัติศาสตร์ เช่นเดียวกับผู้เขียนในช่วงปีแรกๆ ที่ต้องมาสอนวิชาประวัติศาสตร์สวนบางแห่ง ในยุโรป แต่เมื่อต้องอยู่กับวิชานี้มากกว่าทศวรรษ ต้องอ่านหนังสือและบทความจำนวนมาก ได้แลกเปลี่ยนบท สนทนากับผู้รู้ทางประวัติศาสตร์หลายท่านเพื่อทำความเข้าใจเนื้อหาทางประวัติศาสตร์ ทำให้ผู้เขียนพบว่าเรื่อง รวบรวมในประวัติศาสตร์ต่างๆ เชื่อมโยงกัน สิ่งต่างๆ เชื่อมโยงกันแม้ว่าจะไม่น่าเชื่อมโยงกันได้ การเกิดสิ่งหนึ่งนำไป สู่การเปลี่ยนแปลง การเกิดและ/หรือการดับของอีกสิ่งหนึ่ง การเปลี่ยนแปลงบางอย่างใช้ระยะเวลาสั้น ขณะที่บาง อย่างใช้เวลาเนิ่นนานกว่าร้อยปีจึงจะเกิดการเปลี่ยนแปลงจากเหตุหลายประการ โดยมากเพราะความเชื่อดั้งเดิม/ การปฏิบัติในรูปแบบเดิมที่ฝังรากลึก เมื่อเชื่อมโยงสิ่งต่างๆ ได้มากขึ้นทำให้ผู้เขียนอยากรู้เพิ่มมากขึ้นอีก เกิดความ สนุกในการเรียนรู้ เป็นแรงบันดาลใจที่สำคัญในการเขียนหนังสือเล่มนี้

หนังสือประวัติศาสตร์สวนยุโรปในช่วงศตวรรษที่ 4 ถึง 19 เล่มนี้ประกอบด้วยสวนยุโรปจาก 4 บท จาก 4 ช่วง เวลาและรูปแบบ คือ

- สวนยุคกลางช่วงศตวรรษที่ 4 ถึง 15
- สวนอิตาลีช่วงศตวรรษที่ 14 ถึง 16
- สวนฝรั่งเศสช่วงศตวรรษที่ 17 ถึง 18
- สวนอังกฤษช่วงศตวรรษที่ 18 ถึง 19

แต่ละบทเริ่มจากการทำความเข้าใจในบริบทของพื้นที่ที่เกิดสวนและศาสตร์ความรู้ทางด้านต่างๆ ที่สำคัญในช่วง เวลานั้นที่เป็นปัจจัยที่ส่งอิทธิพลในการเกิดสวนในยุคต่างๆ จากนั้นจึงมุ่งเน้นการทำความเข้าใจในสวนคติความ เชื่อ แนวคิด แนวทางในการออกแบบ เทคนิคพิเศษ และองค์ประกอบหลักที่สำคัญของสวนแต่ละยุค การศึกษา กรณีศึกษาของสวนที่มีความยิ่งใหญ่ในช่วงเวลานั้นมีความสำคัญมาก ผู้เขียนได้ทำการวิเคราะห์การออกแบบและ นำเสนอระบบทางภูมิสถาปัตยกรรมต่างๆ ของสวนเหล่านั้นเพื่อให้เกิดความเข้าใจสวนแต่ละยุค

สวนยุโรปทั้ง 4 รูปแบบนี้มีความเชื่อมโยงกัน แต่ขณะเดียวกันสวนแต่ละแบบมีแนวคิด แนวทาง เทคนิคในการ ออกแบบและองค์ประกอบที่มีความเฉพาะ จากการประยุกต์แนวคิดจากศาสตร์วิชาต่างๆ ผ่านกระบวนการคิด กลั่นกรอง และทดลอง โดยอัจฉริยะแห่งยุคหลายท่านทำให้สวนเหล่านี้ทรงคุณค่าและยังคงอยู่แม้ระยะเวลาผ่าน ไปหลายร้อยปี ดังนั้นผู้เขียนจึงมีความเชื่อเป็นอย่างมากกว่า การได้เรียนรู้และทำความเข้าใจประวัติศาสตร์สวน ยุโรปเหล่านี้จะเป็นประโยชน์ต่อการเรียนรู้ทางภูมิสถาปัตยกรรมในปัจจุบัน ในการออกแบบและการวางผังทาง ภูมิสถาปัตยกรรม และศาสตร์ทางภูมิสถาปัตยกรรมอื่นๆ แน่แน่นอนว่าองค์ความรู้บางส่วนอาจเป็นสิ่งที่ล้ำสมัยและ ไม่สามารถนำมาใช้กับบริบทปัจจุบัน แต่เราสามารถถอดบทเรียนจากสิ่งที่เกิดขึ้นในอดีตเพื่อเป็นบทเรียนในปัจจุบัน และเพื่อเป็นแนวทางในการวางแผนอนาคต

ผู้เขียนขอขอบคุณมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ที่ได้ให้ทุนสนับสนุนในการเขียนหนังสือประวัติศาสตร์สวนยุโรป เล่มนี้ ขอขอบคุณผู้ทรงคุณวุฒิผู้ประเมินหนังสือเล่มนี้สำหรับคำแนะนำอันเป็นประโยชน์ในการปรับปรุงเนื้อหาและ องค์ประกอบหนังสือให้มีความสมบูรณ์ ขอขอบคุณอาจารย์ที่เคารพทุกท่านที่ได้ประสิทธิ์ประสาทวิชา โดยเฉพาะอย่างยิ่งอาจารย์ที่ปรึกษาคุณฉวีนิพนธ์และอาจารย์ทุกท่านที่มหาวิทยาลัยนิวคาสเซิลที่ประเทศอังกฤษที่เป็นต้นแบบในการเป็นบุคลากรทางวิชาการที่ดี ขอขอบคุณผู้ร่วมงานทุกคนที่คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์และการผังเมือง และอาจารย์พิเศษทุกท่านที่ช่วยต่อยอดมุมมองทางวิชาการและมุมมองทางความคิดต่างๆ ทางภูมิสถาปัตยกรรม และองค์ความรู้ต่างๆ ที่เกี่ยวข้องทำให้เกิดแรงบันดาลใจในการเขียนหนังสือเล่มนี้ ขอขอบคุณครอบครัวและเพื่อน สนิททุกคนที่ช่วยสนับสนุนทั้งกำลังกายและกำลังใจในทุกๆ ด้าน และขอบคุณลูกศิษย์หลายคนที่ได้มีส่วนช่วยใน การทำหนังสือเล่มนี้โดยเฉพาะ เนย-อัจฉริยา รัชชมาศ ฮัชชี-อินทัช เดชมาก และแตร์-ศศิธร สุนทร ด้วยความ ขยันขันแข็งและตั้งใจทำให้หนังสือเล่มนี้สามารถตีพิมพ์ได้ ขอขอบคุณค่ะ

พัทมน เสดานนท์

สารบัญ

บทที่ 1 สวนยุคกลางช่วงศตวรรษที่ 4 ถึง 15

(The Medieval Garden: from the 4th to the 15th Century)

1. บทนำ (Introduction)	1
2. ความเป็นมาทางประวัติศาสตร์ (Historical Background)	2
1) ยุคกลางตอนต้น (Early Middle Ages)	
2) ยุคกลางรุ่งโรจน์ (High Middle Ages)	
3) ยุคกลางตอนปลาย (Late Middle Ages)	
3. การปกครองและสภาพสังคมในยุคกลาง	6
(Governmental and Social Conditions in the Middle Ages)	
4. อิทธิพลของคริสต์ศาสนาในยุคกลาง	7
(Influences of the Christian in the Middle Ages)	
5. ศิลปวิทยาการในยุคกลาง (Art and Science in the Middle Age)	8
1) ศิลปะไบแซนไทน์ (Byzantine Art)	
2) ศิลปะโรมาเนสก์ (Romanesque Art)	
3) ศิลปะกอทิก (Gothic Art)	
6. งานวรรณกรรมในยุคกลาง (Medieval Literature)	10
1) งานวรรณกรรมในยุคกลางตอนต้น	
2) งานวรรณกรรมในยุคกลางตอนปลาย	
7. เมืองในยุคกลาง (Medieval Town Planning)	12
1) เมืองศาสนจักร (Church Town)	
2) เมืองป้อมปราการ (Fortress Town)	
3) เมืองการค้า (Merchant Prince Towns)	
8. ความเชื่อเกี่ยวกับสวนปิดล้อมในกำแพงในยุคกลาง	16
(Underlying Beliefs of the Hortus Conclusus in the Middle Age)	
9. ความหมายในเชิงสัญลักษณ์ของกุหลาบและพืชพรรณอื่นๆ ในสวนยุคกลาง	23
(Symbolic of the Rose and Other Plants in Medieval Garden)	
10. อิทธิพลทางความคิดของชาวมุสลิมต่อชาวคริสต์ในยุคกลาง	24
(Influences of Islamic Ideas upon Christian in the Middle Ages)	
11. สรุปรูปประเภทและลักษณะโดยรวมของสวนปิดล้อมในยุคกลาง	26
(Types and Overall Characteristics of the Hortus Conclusus)	
1) สวนปิดล้อมในปราสาท (Residential Garden)	
2) สวนปิดล้อมของนักบวช (Monastic Garden)	

12. ตัวอย่างสวนที่ยิ่งใหญ่แห่งยุค (Great Gardens of the Era)	31
1) สวนปราสาทเคนิลเวิร์ธ (Garden of Kenilworth Castle) เมืองเคนิลเวิร์ธ (Kenilworth) ประเทศอังกฤษ	
2) สวนอารามแชร์โตซา ดิ พาเวีย (Garden of Certosa di Pavia) แคว้นลอมบาร์ดี (Lombardi) ประเทศอิตาลี	
3) สวนสำนักสงฆ์แห่งออร์ซาน (Garden of Prieuré Notre-Dame d'Orsan) เมืองเมซอนเน่ (Maissonais) ประเทศฝรั่งเศส	
13. บทสรุป (Conclusion)	43
14. ลำดับเวลาเหตุการณ์สำคัญที่เกี่ยวข้องกับสวนยุคกลาง (Timeline of Significant Events Related to Medieval Garden)	43
บรรณานุกรม	45
รายการอ้างอิงรูปภาพ	47

บทที่ 2 สวนอิตาลีช่วงศตวรรษที่ 14 ถึง 16

(The Italian Garden from the 14th to the 16th Century)

1. บทนำ (Introduction)	55
2. ความเข้าใจเบื้องต้นเกี่ยวกับประเทศอิตาลี (Background Information of Italy)	56
3. สภาพทางสังคมยุโรปในอิตาลีในศตวรรษที่ 14 และการกำเนิดของยุคเรอแนซองซ์ (Italian Society in 14 th Century and the Birth of the Renaissance)	57
4. ตระกูลเมดิชี (The Medici)	60
5. นวัตกรรมแห่งยุค (Innovations of the Era)	61
1) การคิดค้นแท่นพิมพ์โลหะ (Printing Machine)	
2) หลักการทางกายวิภาคศาสตร์และการศึกษาสัดส่วนของมนุษย์ (Anatomy and Human Proportion)	
3) สัดส่วนทางเรขาคณิต (Rectangular Proportion)	
4) ทศนิยมภาพเชิงเส้น (Perspective)	
6. ศิลปะและสถาปัตยกรรมแบบเรอแนซองซ์ (Renaissance Art and Architecture)	70
1) ศิลปะเรอแนซองซ์ยุคเริ่มต้น (Early Renaissance)	
2) ศิลปะเรอแนซองซ์ยุครุ่งเรือง (High Renaissance)	
7. สวนฮาเดรียนวิลล่า ต้นแบบของสวนวิลล่ายุคเรอแนซองซ์ (Hadrian Villa Garden: Prototype of Italian Renaissance Garden)	72
8. ที่มาและอุดมคติสวนอิตาลีในยุคเรอแนซองซ์ (Background and Ideal of the Italian Renaissance Garden)	81
9. หลักการในการออกแบบและองค์ประกอบที่สำคัญของสวนอิตาลีในยุคเรอแนซองซ์ (Design Principles and Elements in Italian Renaissance Garden)	85
1) เรขาคณิต ลำดับ สัดส่วน และความสมดุล (Geometry, Order, Proportion and Harmony)	

2) อัจฉริยลักษณ์ (Genius Loci)	
3) น้ำและเทคนิคในการออกแบบน้ำ (Water Tricks)	
4) ประติมากรรม (Sculpture)	
5) แปลงไม้พุ่มตัดแต่ง (Paterre)	
6) สวนลับ (Secret Garden)	
7) ถ้ำจำลอง (Grotto)	
8) สวนเขาวงกต (Labyrinth Garden)	
9) ป่าดิบ (Wood หรือ Bosco)	
10. ตัวอย่างสวนที่ยิ่งใหญ่แห่งยุค (Great Case Studies of the Era)	89
1) สวนวิลล่าลันเต้ (Garden of Villa Lante) แห่งเมืองบันยาญา (Bagnaia) แคว้นวิเทอร์โบ (Viterbo)	
2) สวนวิลล่าดีเอสเต้ (Garden of Villa d'Este) แห่งเมืองทีโวลี (Tivoli)	
11. ศิลปะแมนเนอริสต์ หรือ จริตนิยม (Mannerist Art)	110
1) วิลล่าเมดิชี (Villa Medici) แห่งกรุงโรม (Rome)	
2) สวนแห่งโบมาโซ (Garden of Bomarzo) เมืองวิเทอร์โบ (Viterbo)	
3) สวนวิลล่าปราโตลิโน (Villa Pratolino) เมืองปราโตลิโน (Pratolino)	
12. การกลับมาของโรม (The Return of Rome)	126
13. ศิลปะบาโรก (Baroque)	128
1) จัตุรัสเตลแคมปิโดกลิโอ (Campidoglio Square) กรุงโรม	
2) จัตุรัสเซนต์ปีเตอร์ (St. Peter Square) นครวาติกัน	
14. บทสรุป (Conclusion)	133
15. ลำดับเวลาเหตุการณ์สำคัญที่เกี่ยวข้องกับสวนอิตาลีในยุคเรอแนซองซ์ (Timeline of Significant Events Related to Italy Renaissance Garden)	133
บรรณานุกรม	135
รายการอ้างอิงรูปภาพ	137

บทที่ 3 สวนฝรั่งเศสช่วงศตวรรษที่ 17 ถึง 18

(The French Garden from the 17th to the 18th Century)

1. บทนำ (Introduction)	151
2. ความเข้าใจเบื้องต้นเกี่ยวกับประเทศฝรั่งเศส (Background Information of France)	152
3. สภาพทางสังคมฝรั่งเศสในศตวรรษที่ 15-17 (French Society in the 15 th -17 th Century)	153
4. ศิลปะและสถาปัตยกรรมแบบเรอแนซองซ์ฝรั่งเศส (French Renaissance) บาโรก (Baroque) และโรโกโก (Rococo)	154
5. บุคคลสำคัญที่เกี่ยวข้องกับสวนฝรั่งเศส (Important Figures Related to French Garden)	156
1) ดิยาน เดอ ปัวตีเยร์ (Diane de Poitiers; ค.ศ. 1499-1566)	
2) พระนางแคทเธอรีน เดอ เมดิชี (Catherine de' Medici; ค.ศ. 1519-1589)	

3) พระเจ้าหลุยส์ที่ 14 (Louis XIV de France; ค.ศ. 1638-1715)	
4) อองเดร เลอ โนตร์ (André Le Nôtre; ค.ศ. 1613-1700)	
6. ชาโตว์แห่งหุบเขาโลว์ร์ (Châteaux of the Loire Valley)	161
7. การปฏิวัติทางวิทยาศาสตร์ (Scientific Revolution)	162
8. การค้นพบในการสร้างมิติลวงตาของพื้นที่ (Discovery of Illusionary Space Construction)	163
9. วิวัฒนาการแนวคิดในการออกแบบสวนฝรั่งเศส (Evolution of French Garden Design)	168
10. การพัฒนาระบบวิศวกรรมการในสวนฝรั่งเศสในสมัยพระเจ้าหลุยส์ที่ 14 (Engineering Development of the French Gardens in the Reign of Louis XIV)	173
11. ตัวอย่างสวนที่ยิ่งใหญ่แห่งยุค (Great Gardens of the Era)	176
1) สวนแห่งชาโตว์เดอเชอองงัว (Garden of Château de Chenonceau) เมืองเชอองงัว	
2) สวนตุยเลอรี (Garden of Tuileries Palace) แห่งเมืองปารีส	
3) สวนวอเลอวิกงต์ (Garden of Vaux-le-Vicomte) แห่งเมืองแม็งซี (Maincy) แคว้นอีล-เดอ-ฟร็องซ์ (Île-de-France)	
4) สวนพระราชวังแวร์ซาย (Garden of Château de Versailles) เมืองแวร์ซาย	
12. การออกแบบเมืองเพื่อการแสดงถึงอำนาจและการควบคุม (Absolutist City)	221
1) การปรับปรุงเมืองปารีสในช่วงปลายศตวรรษที่ 17	
2) การปรับปรุงเมืองปารีสในช่วงกลางศตวรรษที่ 19	
13. บทสรุป (Conclusion)	225
14. ลำดับเวลาเหตุการณ์สำคัญที่เกี่ยวข้องกับสวนฝรั่งเศสแบบเป็นทางการ (Timeline of Significant Events Related to French Formal Garden)	225
บรรณานุกรม	227
รายการอ้างอิงรูปภาพ	229

บทที่ 4 สวนอังกฤษช่วงศตวรรษที่ 18 ถึง 19

(The English Garden from the 18th to the 19th Century)

1. บทนำ (Introduction)	243
2. ความเข้าใจเบื้องต้นเกี่ยวกับประเทศอังกฤษ (Background Information of England)	244
3. ความเป็นมาของประเทศไทยอังกฤษโดยย่อ (Brief Historical Background of England)	244
4. เจ้าของสวนอังกฤษ: ชนชั้นสูง (The English Garden's Owner: The Aristocrat)	245
5. ยุคเรืองปัญญา (The Age of Enlightenment)	247
6. นักปราชญ์แห่งยุคและแนวคิดที่มีอิทธิพลในการออกแบบสวนอังกฤษ (Eminent Philosophers of the Periods and Their Influential Ideas upon English Garden Design)	250

7. หลักการออกแบบและองค์ประกอบสวนธรรมชาตินิยมของอังกฤษ (Design Principles and Elements of the Naturalistic English Garden)	254
1) ทางเข้าสวน (Entrance)	
2) จุดหมายตา (Focal Point หรือ Eye-catcher)	
3) ประติมากรรม (Sculpture)	
4) ฝืนหญ้าขนสั้น (Meadow Lawn)	
5) รัวฮาฮา (Ha-ha)	
6) กลุ่มไม้พุ่มหรือต้นไม้ (Clumps of Trees)	
7) บ่อน้ำขนาดใหญ่ (Large Pond)	
8. นักออกแบบสวนอังกฤษชื่อดังแห่งยุค (Great English Garden Designers of the Era)	262
1) วิลเลียม เคนท์ (William Kent; ค.ศ. 1685–1748)	
2) แลนด์ซาลอท บราวน์ (Lancelot Brown; ค.ศ. 1716–1783)	
3) ฮัมฟรีย์ เรปตัน (Humphrey Repton; ค.ศ. 1752–1818)	
9. ตัวอย่างสวนยิ่งใหญ่แห่งยุค (Great Gardens of the Era)	266
1) สวนรูสแชม (Rousham Garden) แห่งออกซ์ฟอร์ดไชร์ (Oxfordshire)	
2) สวนสตาร์เฮด (Stourhead Garden) มณฑลวิลท์ไชร์ (Wiltshire)	
3) สวนสโรว์ (Stowe Garden) มณฑลบั๊กกิงแฮมไชร์ (Buckinghamshire)	
4) สวนพระราชวังพีตีทหรืออานอง (Garden of the Petit Trianon Palace) พระราชวังแวร์ซาย (Palace of Versailles) ประเทศฝรั่งเศส (France)	
10. อิทธิพลของสวนจีนในสวนอังกฤษในช่วงปลายศตวรรษที่ 18 (Influences of Chinese Garden in English Garden in the Late of 18 th Century)	301
11. ภูมิทัศน์แบบการ์เดนเนส (Gardenesque Landscape)	302
12. ตัวอย่างสวนอังกฤษในช่วงปลายศตวรรษที่ 18 (Samples of English Garden at the End of the 18 th Century)	303
1) สวนพฤกษศาสตร์หลวงในเมืองคิว (Royal Botanic Gardens, Kew)	
13. บทสรุป (Conclusion)	306
14. ลำดับเวลาเหตุการณ์สำคัญที่เกี่ยวข้องกับสวนอังกฤษ (Timeline of Significant Events Related to English Garden)	306
บรรณานุกรม	308
รายการอ้างอิงรูปภาพ	310
ดัชนี	318

สารบัญภาพ

บทที่ 1 สวนยุคกลางช่วงศตวรรษที่ 4 ถึง 15

(The Medieval Garden from the 4th to the 15th Century)

1.1 เมืองเอ็กเซเตอร์ในยุคกลาง (Exeter in the Middle Ages)	15
1.2 กำแพงเมืองในยุคกลาง (City Wall in the Middle Ages)	15
1.3 ห่วงโซ่ที่ยิ่งใหญ่ของการดำรงอยู่ (The Great Chain of being)	20
1.4 อัดัมและอีฟในสวนอีเดน (Adam and Eve in the Garden of Eden)	21
1.5 บทเพลงแห่งโซโลมอน (The Song of Solomon)	22
1.6 สวนแห่งความรัก (Jardin de l' Amour)	22
1.7 สวนปิดล้อมในปราสาท (Residential Garden)	30
1.8 สวนปิดล้อมของนักบวช (Monastic Garden)	30
1.9 สวนเพื่อความรื่นรมย์ (Pleasure Garden)	30
1.10 แผนผังสวนปราสาทเคนิลเวิร์ธ (Plan of Garden of Kenilworth Castle)	33
1.11 แพลนระบบสวนปราสาทเคนิลเวิร์ธ (System Plan of Garden of Kenilworth Castle)	34
1.12 สวนปราสาทเคนิลเวิร์ธ (Garden of Kenilworth Castle)	35
1.13 หอคอยลินน์ (Lunn's Tower)	35
1.14 ห้องโถงใหญ่ (The Great Hall)	35
1.15 อาคารเลสเตอร์ (Leicester's Building)	35
1.16 หอศิลป์ (Gallery Tower)	35
1.17 ทางลาดเอียง (The Tiltyard)	35
1.18 แผนผังสวนอารามแซร์โตซา ดิ พาเวีย (Plan of Garden of Certosa di Pavia Plan)	37
1.19 แพลนระบบสวนอารามแซร์โตซา ดิ พาเวีย (System Plan of Garden of Certosa di Pavia)	38
1.20 สวนอารามแซร์โตซา ดิ พาเวีย (Garden of Certosa di Pavia)	39
1.21 อารามแซร์โตซา ดิ พาเวีย (Certosa di Pavia)	39
1.22 สวนภายในอารามแซร์โตซา ดิ พาเวีย (Certosa di Pavia interno)	39
1.23 พื้นที่จัตุรัส (Piazzale)	39
1.24 พื้นที่ปิดล้อมระเบียบงเสาหลัก (Grand Cloister)	39
1.25 แผนผังสวนสำนักสงฆ์แห่งออร์ซัน (Garden of Prieuré Notre-Dame d'Orsan Plan)	41
1.26 แพลนระบบสวนสำนักสงฆ์แห่งออร์ซัน (System Plan of Garden of Prieuré Notre-Dame d'Orsan Plan)	42

บทที่ 2 สวนอิตาลีช่วงศตวรรษที่ 14 ถึง 16

(The Italian Garden from the 14th to the 16th Century)

2.1 เลโอนาร์โด ดา วินชี (Leonardo da Vinci)	67
2.2 มิเกลันเจโล (Michelangelo)	67
2.3 ราฟาเอลโล (Raffaello)	67
2.4 เครื่องพิมพ์โลหะโดย โยฮันเนส กูเทินเบิร์ก (Printing Machine By Johannes Gutenberg)	67
2.5 เดอะวิตรูเวียนแมน (The Vitruvian Man)	68
2.6 สัดส่วนทองคำ (Golden Ratio)	68
2.7 ฟิลิปโป บรูเนลเลสกี้ (Filippo Brunelleschi)	69
2.8 ทศนิยมภาพเชิงเส้นโดย ฟิลิปโป บรูเนลเลสกี้ (Perspective by Filippo Brunelleschi)	69
2.9 ทศนิยมภาพเชิงเส้น (Perspective)	69
2.10 มหาวิหารฟลอเรนซ์ (Cattedrale Di Santa Maria Del Fiore)	69
2.11 แผนผังสวนฮาเดรียนวิลล่า (Plan of Hadrian Villa)	76
2.12 แปลนระบบสวนฮาเดรียนวิลล่า (System Plan of Hadrian Villa)	78
2.13 วิหารแห่งวินัส (Temple of Venus)	79
2.14 อิมพีเรียล พาเลซ (Imperial Palace)	79
2.15 ฮอสพิทาลเลีย (Hospitalia)	79
2.16 หอปรัชญา (Hall of the Philosophers)	79
2.17 โรงละครน้ำ (Maritime Theatre)	79
2.18 อาคารร้อยห้อง (One Hundred Chambers)	79
2.19 โรงอาบน้ำสาธารณะ (Thermae)	79
2.20 ห้องโถงพร้อมเสาดอริก (Hall with Doric Pillars)	80
2.21 จัตุรัสทองคำ (Golden square)	80
2.22 สนามกีฬา (The Garden Stadium)	80
2.23 ร็อกคาบรูน่า (Roccabruna)	80
2.24 คลองคาโนปัส (Canopus)	80
2.25 วรรณกรรมความขัดแย้งของรักในความฝัน (Hypnerotomachia Poliphili)	84
2.26 แผนผังสวนวิลล่าลันเต้ (Plan of Garden of Villa Lante: Meso Scale)	94
2.27 แผนผังสวนวิลล่าลันเต้ (Plan of Garden of Villa Lante: Micro Scale)	95
2.28 แปลนระบบสวนวิลล่าลันเต้ (System Plan of Garden of Villa Lante)	96
2.29 รูปตัดสวนวิลล่าลันเต้ (Section of Garden of Villa Lante)	97
2.30 น้ำพุแห่งเพกาซัส (A Fountain of Pegasus)	98
2.31 น้ำพุแห่งน้ำท่วม (The Fountain of the Deluge)	98
2.32 น้ำพุแห่งปลาโลมา (Fountain of Dolphin)	98
2.33 โซ่ น้ำ (The Water Chain)	98
2.34 น้ำพุแห่งยักษ์ (Fountain of the Giants)	98
2.35 น้ำพุแห่งแขกมัวร์ทั้งสี่ (Fountain of the Four Moors)	98

2.36	แผนผังสวนวิลล่าติเอสเต้ (Plan of Garden of Villa d'Este)	105
2.37	แปลนระบบสวนวิลล่าติเอสเต้ (System Plan of Garden of Villa d'Este)	106
2.38	สวนวิลล่าติเอสเต้ (Garden of Villa d'Este)	107
2.19	มองจากระเบียงอาคารวิลล่าติเอสเต้	107
2.40	ระเบียงหลัก (Gran Loggia)	107
2.41	น้ำพุวงรี (Oval Fountain)	107
2.42	กำแพงน้ำพุร้อยหัว (Wall of the Hundred Fountains)	108
2.43	น้ำพุโรเมตตา (Fountain of Rometta)	108
2.44	น้ำพุแห่งนกฮูก (Fountain of the Owl)	108
2.45	น้ำพุแห่งมังกร (Dragon Fountain)	108
2.46	น้ำพุอแกน (Organ Fountain)	108
2.47	น้ำพุแห่งเนปจูน (Fountain of Neptune)	108
2.48	บ่อปลา (Peschiere)	109
2.49	ถ้ำไดอาน่าและวิโอโลนี (Grotto of Diana and Vialone)	109
2.50	น้ำพุไดอาน่า (Fountain of Diana)	109
2.51	แผนผังวิลล่าเมดิซี (Plan of Villa Medici)	113
2.52	แปลนระบบวิลล่าเมดิซี (System Plan of Villa Medici)	114
2.53	รูปตัดวิลล่าเมดิซี (Section of Villa Medici)	115
2.54	วิลล่าเมดิซี (Villa Medici Roma)	116
2.55	ประติมากรรมสิงโต (Medici's Lions)	116
2.56	ประติมากรรมเมอร์คิวรี (Sculpture of Mercury)	116
2.57	โอเบลิสก์แห่งอีลิปต์ (Obelisk)	116
2.58	ประติมากรรมเทพีไนโอบีและลูก ๆ (Niobe and Her Children)	116
2.59	แผนผังสวนแห่งโบมาโซ (Plan of Garden of Bomarzo)	120
2.60	แปลนระบบสวนแห่งโบมาโซ (System Plan of Garden of Bomarzo)	122
2.61	ประติมากรรมแพน - เจนัส (Pan-Giano)	123
2.62	ประติมากรรมเฮอรัควิลิส - คาคัส (Ercole-Caco)	123
2.63	บ่อน้ำพุรูปม้าเพกาซัส (Fontana Pegaso)	123
2.64	บ้านเอียง (Leaning House)	123
2.65	ประติมากรรมออคัส (Orcus)	123
2.66	ประติมากรรมรูปมังกร (Drago)	123
2.67	ประติมากรรมช้างศึกของฮานนิบาล (Elefante)	124
2.68	ประติมากรรมเซเรส (Ceres)	124
2.69	ประติมากรรมเนปจูน (Nettuno)	124
2.70	ประติมากรรมรูปโลมา (Delfino)	124
2.71	ประติมากรรมการนอนของหญิงสาว (Donna Dormiente)	124
2.72	ประติมากรรมโรวุนดา (Rotunda)	124
2.73	แอเพนไนน์ โคลอสซัส (Apennine Colossus)	125

2.74 จัตุรัสเดลแคมปิโดกลิโอ (Campidoglio Square)	132
2.75 จัตุรัสเซนต์ปีเตอร์ (St. Peter Square)	132

บทที่ 3 สวนฝรั่งเศสช่วงศตวรรษที่ 17 ถึง 18

(The French Garden from the 17th to the 18th Century)

3.1 ดิยาน เดอ ปัวตีเยร์ (Diane de Poitiers)	160
3.2 พระนางแคทเธอรีน เดอ เมดิซี (Catherine de' Medici)	160
3.3 พระเจ้าหลุยส์ที่ 14 (Louis XIV de France)	160
3.4 อองเดร เลอโนตร์ (André Le Nôtre)	160
3.5 หุบเขาลัวร์ (Loire Valley)	165
3.6 ความอยากรู้อยากเห็นเกี่ยวกับทัศนียภาพโดย ฌอง ฟร็องซัวส์ นิเซรอง (La Perspective Curieuse by Jean François Nicéron)	166
3.7 การตกแต่งมุมมอง 3 มิติของ อังเดรีย พอสโซ (Andrea Pozzo 3D Perspective Decoration)	167
3.8 ไม้โปรแทรกเตอร์	171
3.9 ลวดลายแปลงไม้ตัดแต่งที่วาดโดยไม้โปรแทรกเตอร์	171
3.10 ลวดลายไม้ตัดแต่งในสวนฝรั่งเศส	171
3.11 แปลงไม้ตัดแต่งในสวนฝรั่งเศส (French parterre garden)	172
3.12 เครื่องมือวัดระดับ	175
3.13 รูปการปรับระดับ	175
3.14 แผนผังสวนแห่งชาโตว์เดอเชอนงซ์ (Plan of Garden of Château de Chenonceau)	178
3.15 แปลนระบบสวนแห่งชาโตว์เดอเชอนงซ์ (System Plan of Garden of Château de Chenonceau)	179
3.16 สวนแห่งชาโตว์เดอเชอนงซ์ (Garden of Château de Chenonceau)	180
3.17 ชาโตว์เดอเชอนงซ์ (Château de Chenonceau)	180
3.18 แชนเซลเลอรี (Chancellerie)	180
3.19 คาริยไทด์ (Caryatides)	181
3.20 เขาวงกต (Maze)	181
3.21 สวนดิยาน เดอ ปัวตีเยร์ (Diane de Poitiers Garden)	181
3.22 สวนแคทเธอรีน (Catherine Garden)	181
3.23 ฟาร์มและอสังหาริมทรัพย์ที่สร้างขึ้นในศตวรรษที่ 16 (16th century farm and estate)	181
3.24 แผนผังสวนตุยเลอรีในอดีต (Plan of Garden of Tuileries Palace: Past)	186
3.25 แผนผังสวนตุยเลอรีในปัจจุบัน (Plan of Garden of Tuileries Palace: Present)	187
3.26 แปลนระบบสวนตุยเลอรี (System Plan of Garden of Tuileries Palace: Present)	188
3.27 รูปตัดสวนตุยเลอรี (Section of Garden of Tuileries Palace)	189
3.28 สวนตุยเลอรี (Garden of Tuileries Palace)	190
3.29 บ่อน้ำทรงกลม (Bassin Rond)	190
3.30 ทางเดินหลักของสวนตุยเลอรี (Grande allée du jardin des Tuileries)	190

3.31	ระเบียงในสวนริมน้ำ (Terrasse du Bord de l'Eau)	190
3.32	อ่างน้ำทรงแปดเหลี่ยม (Bassin Octogonal)	190
3.33	ลานเกือกม้า (Fer à Cheval)	191
3.34	ระเบียงในสวนส้ม (Terrasse de l'Orangerie)	191
3.35	ประตูชัยฝรั่งเศส (Arc de triomphe de l'Étoile)	191
3.36	รูปสวนตุยเลอรีที่เชื่อมต่อกับประตูชัยฝรั่งเศส (The Tuileries Garden is connected to Arc de triomphe de l'Étoile)	191
3.37	แผนผังสวนโวเลอวีกังต์ (Plan of Garden of Vaux-le-Vicomte)	197
3.38	แปลนระบบสวนโวเลอวีกังต์ (System Plan of Garden of Vaux-le-Vicomte)	199
3.39	รูปตัดสวนโวเลอวีกังต์ (Section of Garden of Vaux-le-Vicomte)	200
3.40	ภาพไอโซเมตริกสวนโวเลอวีกังต์ (Isometric of Garden of Vaux-le-Vicomte)	201
3.41	สวนโวเลอวีกังต์ (Garden of Vaux-le-Vicomte)	202
3.42	ชาโตว์โวเลอวีกังต์ (Château de Vaux-le-Vicomte)	202
3.43	ไม้พุ่มตัดแต่งดอกไม้ (Parterre de Fleurs)	202
3.44	ลานระเบียงไม้พุ่มตัดแต่งถักลาย (Parterre de Broderie)	202
3.45	ลานระเบียงแปลงไม้พุ่มตัดแต่งหญ้า (Parterre de Gazon)	203
3.46	อาคารสารภาพผิด (Le Confessionnal)	203
3.47	คลองหลัก (Grand Canal)	203
3.48	ถ้ำจำลองโวเลอวีกังต์ (Grotto)	203
3.49	อ่างน้ำเอเกอร์ (Bassin de la Gerbe)	203
3.50	ประติมากรรมเฮอรัคลีส (Statue of Hercules)	203
3.51	แผนผังสวนพระราชวังแวร์ซายก่อนการปรับปรุง	211
3.52	แผนผังสวนพระราชวังแวร์ซายในอดีต (Plan of Garden of Château de Versailles: Past)	212
3.53	แผนผังสวนพระราชวังแวร์ซายในปัจจุบัน (Plan of Garden of Château de Versailles Present)	213
3.54	แปลนระบบสวนพระราชวังแวร์ซาย (System Plan of Garden of Château de Versailles)	215
3.55	รูปตัดสวนพระราชวังแวร์ซาย (Section of Garden of Château de Versailles)	216
3.56	สวนพระราชวังแวร์ซาย (Garden of Château de Versailles)	217
3.57	พระราชวังแวร์ซาย (Château de Versailles)	217
3.58	ลานระเบียงไม้พุ่มตัดแต่งน้ำ (Parterre d'Eau)	217
3.59	ลานระเบียงไม้พุ่มตัดแต่งลาโตน (Parterre de Latone)	217
3.60	บ่อน้ำแห่งเทพีเลโทนา (Bassin de Latone)	218
3.61	ห้องโดม (Dome Grove)	218
3.62	ห้องเอนเซลลาดัส (Enceladus Grove)	218
3.63	บ่อน้ำแห่งเทพอพอลโล (Bassin d'Apollon)	218
3.64	คลองหลักของแวร์ซาย (Grand Canal of Versailles)	218
3.65	น้ำพุแห่งมังกร (Dragon Fountain)	219
3.66	ห้องโอปิสิสก์ (Obelisk Grove)	219

3.67 สวนส้ม (Orangerie)	219
3.68 สระเซททูน (Bassin de Saturne)	219
3.69 ไม้พุ่มตัดแต่งกลาง (Parterre du Midi)	219
3.70 แม่น้ำแซน (Seine River)	220
3.71 เครื่องยนต์มาร์ลีย์ (Machine de Marly)	220
3.72 จอร์จ-ยูจีน ฮอสส์แมน (Georges-Eugène Haussmann)	224
3.73 เส้นหนาแสดงการปรับปรุงเมืองและการขยายถนนในกรุงปารีสโดยฮอสส์แมน (The red line shows the renovation of the city and the expansion of the streets of Paris by Hosman.)	224

บทที่ 4 สวนอังกฤษช่วงศตวรรษที่ 18 ถึง 19

(The English Garden from the 18th to the 19th Century)

4.1 ภูมิประเทศของประเทศอังกฤษ (Geography of England)	249
4.2 ยุคเรืองปัญญา (The Age of Enlightenment)	249
4.3 วิลเลียม โฮการ์ท (William Hogarth)	256
4.4 หนังสือการวิเคราะห์ความงาม (The Analysis of Beauty)	256
4.5 รายละเอียดของหนังสือการวิเคราะห์ความงาม (Details of The Analysis of Beauty)	256
4.6 อเล็กซานเดอร์ โป๊ป (Alexander Pope)	257
4.7 อิมมานูเอล คานท์ (Immanuel Kant)	257
4.8 เอ็ดมุนด์ เบิร์ก (Edmund Burke)	257
4.9 ภาพวาดภูมิทัศน์อิตาลีในศตวรรษที่ 17 โดย คล็อด โลรองด์ ชื่อ Pastoral scene with classical ruins ค.ศ. 1644 (17 th century Italian landscape painting by Claude Lorrain, Pastoral scene with classical ruins, 1644)	261
4.10 ภาพวาดภูมิทัศน์อิตาลีในศตวรรษที่ 17 โดย คล็อด โลรองด์ ชื่อ Landscape with Nymph and Satyr Dancing ค.ศ. 1641 (17 th century Italian landscape painting by Claude Lorrain, Landscape with Nymph and Satyr Dancing, 1641)	261
4.11 วิลเลียม เคนท์ (William Kent)	265
4.12 แลนด์ซาลอท บราวน์ (Lancelot Brown)	265
4.13 แผนผังสวนรูสแฮม (Plan of Rousham Garden)	270
4.14 แปลนระบบสวนรูสแฮม (System Plan of Rousham Garden)	271
4.15 คฤหาสน์รูสแฮม (Rousham House)	272
4.16 แนวสวนผนัง (The Walled Garden)	272
4.17 โบวลิงกรีน (The Bowling Green)	272
4.18 ทุ่งหญ้า (The Meadow)	272
4.19 ทางเดินในป่า (Woodland Walks)	272
4.20 หุบเขาแห่งวินัส (Venus's Vale)	273
4.21 บ่อปลาขนาดใหญ่รูป 8 เหลี่ยม (Octagon Pond)	273

4.22	แนวลำธารที่คดเคี้ยว (Meandering Rill)	273
4.23	แม่น้ำเซอร์เวลล์ (The River Cherwell)	273
4.24	สะพานเฮย์ฟอร์ด (Heyford Bridge)	273
4.25	แผนผังสวนสตาร์เฮด (Plan of Stourhead Garden)	278
4.26	แปลนระบบสวนสตาร์เฮด (System Plan of Stourhead Garden)	279
4.27	อาคารบ้านพักสตาร์เฮด (Stourhead House)	280
4.28	ไม้พุ่มด้านหลังอาคารบ้านพักสตาร์เฮด	280
4.29	ทางเข้าสวนสตาร์เฮด	280
4.30	เสาโอบิลิสก์ (Obelisk)	280
4.31	กระท่อมสไตล์กอทิก (Gothic Cottage)	280
4.32	วิหารแพนธีออน (The Pantheon)	281
4.33	วิหารอพอลโล (The Temple of Apollo)	281
4.34	ถ้ำจำลอง (The Grotto)	281
4.35	สะพานพาลาเดียน (The Palladian Bridge)	281
4.36	วิหารแห่งพฤกษา (The Temple of Flora)	282
4.37	เดอะบริสตอลครอส (The Bristol Cross)	282
4.38	โบสถ์เซนต์ปีเตอร์ (St. Peter's church)	282
4.39	แผนผังสวนสโตว์ (Plan of Stowe Garden)	289
4.40	แปลนระบบสวนสโตว์ (System Plan of Stowe Garden)	290
4.41	คฤหาสน์สโตว์ (Stowe House)	291
4.42	อนุสาวรีย์พระเจ้าจอร์จที่ 2 (Statue of King George II)	291
4.43	ประตูโค้งโครินเธียน (Corinthian Arch)	291
4.44	วิหารแห่งคุณธรรมโบราณ (The Temple of Ancient Virtue)	291
4.45	วิหารแห่งราชวงศ์อังกฤษ (The Temple of British Worthies)	291
4.46	ถ้ำจำลอง (The Grotto)	292
4.47	วิหารกอทิก (Gothic Temple)	292
4.48	สะพานพาลาเดียน (Palladian Bridge)	292
4.49	อนุสาวรีย์สมเด็จพระราชินีแคโรไลน์ (Queen Caroline Monument)	292
4.50	วิหารของวีนิส (The Temple of Venus)	292
4.51	วิหารโรตุนดรา (The Rotunda)	292
4.52	แผนผังสวนพระราชวังพีตีทรีอันอง (Plan of Garden of the Petit Trianon Palace)	296
4.53	แปลนระบบสวนพระราชวังพีตีทรีอันอง (System Plan of Garden of the Petit Trianon Palace)	297
4.54	สวนพระราชวังพีตีทรีอันอง (Garden of the Petit Trianon Palace)	298
4.55	คูล พาวิลเลียน (Cool Pavilion)	298
4.56	เฟรนช์ พาวิลเลียน (French Pavilion)	298
4.57	โรงละครของพระราชินี (The Queen's Theatre)	298
4.58	หอนอนุสาวรีย์แห่งความรัก (The Love Monument)	298

4.59 พระราชวังพีทิทริอันอง (Petit Trianon)	299
4.60 หอคอยมาร์ลโบรา (Marlborough Tower)	299
4.61 หมู่บ้านขนาดเล็กของพระราชินี (The Queen's Hamlet)	299
4.62 ถ้ำจำลอง (The Grotto)	299
4.62 ปาล์มเฮาส์และสวนไม้ตัดแต่ง (The Palm House and Parterre)	305
4.64 อาคารแสดงพันธุ์พืช (Temperate House)	305
4.65 สวนพฤกษศาสตร์หลวงในเมืองคิว (Royal Botanic Gardens, Kew)	305
4.66 ทางเดินบนยอดไม้ (Treetop walkway)	305

สวนยุคกลางช่วงศตวรรษที่ 4 ถึง 15

(The Medieval Garden from the 4th to the 15th Century)

1

สวนยุคกลางช่วงศตวรรษที่ 4 ถึง 15

(The Medieval Garden from the 4th to the 15th Century)

1. บทนำ (Introduction)

ยุคกลางเริ่มตั้งแต่ประมาณศตวรรษที่ 4-15 เป็นระยะเวลาที่ยาวนาน ดินแดนยุโรปเต็มไปด้วยสงคราม โรคระบาด ผู้คนในสังคมดำรงชีวิตภายใต้ความหวาดกลัวจากภาวะกดดันจากศาสนา และระบบศักดินาซึ่งเป็นลักษณะเฉพาะทางสังคมแห่งยุค ปัจจัยทางสภาพแวดล้อมและสังคมต่างๆ เหล่านี้มีผลโดยตรงต่อการพัฒนารูปแบบของสวนยุคกลาง เนื้อหาในบทนี้มุ่งคลี่คลายความเข้าใจเบื้องต้นในส่วนสภาพแวดล้อมในยุคกลาง เพื่อมุ่งไปสู่ความเข้าใจในการพัฒนารูปแบบของสวนยุคกลางโดยมีเค้าโครงของบท ดังนี้

- ความเป็นมาทางประวัติศาสตร์ (Historical Background)
- การปกครองและสภาพสังคมในยุคกลาง (Governmental and Social Conditions in the Middle Ages)
- อิทธิพลของคริสต์ศาสนาในยุคกลาง (Influences of the Christian in the Middle Ages)
- ศิลปวิทยาการในยุคกลาง (Art and Science in the Middle Age)
- งานวรรณกรรมสมัยยุคกลาง (Medieval Literature)
- เมืองในยุคกลาง (Medieval Town Planning)
- คติความเชื่อเกี่ยวกับสวนปิดล้อมในกำแพงในยุคกลาง (Underlying Beliefs of the Hortus Conclusus in the Middle Age)
- ความหมายในเชิงนัยของกุหลาบ และพืชพรรณอื่นๆ ในสวนยุคกลาง (Symbolic of the Rose and Other Plants in Medieval Garden)
- อิทธิพลทางความคิดของชาวมุสลิมต่อชาวคริสต์ในยุคกลาง (Influences of Islamic Ideas upon Christian in the Middle Ages)
- สรุปรูปประเภทและลักษณะโดยรวมของสวนปิดล้อมในยุคกลาง (Types and Overall Characteristics of the Hortus Conclusus)
- ตัวอย่างสวนที่ยิ่งใหญ่แห่งยุค (Great Gardens of the Era)
- บทสรุป (Conclusion)
- ลำดับเวลาเหตุการณ์สำคัญที่เกี่ยวข้องกับสวนยุคกลาง (Timeline of Significant Events Related to Medieval garden)

2. ความเป็นมาทางประวัติศาสตร์ (Historical Background)

คำว่ายุคกลางในภาษาอังกฤษ Medieval Period หรือ Middle Ages หรือในภาษาละตินคือ Mediumaevum เป็นคำที่ถูกบัญญัติโดยนักประวัติศาสตร์ในยุคเรอแนซองซ์ (Renaissance) ขณะที่คนในยุคกลางเรียกยุคของตนเองในภาษาละตินว่า นอส โมเดร์นิ (Nos Moderni) หมายถึง คนสมัยใหม่ ยุคกลางเริ่มประมาณสมัยศตวรรษที่ 4 ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่จักรวรรดิโรมันเริ่มล่มสลายถึงต้นศตวรรษที่ 15 เกิดเหตุการณ์ที่หลากหลายนำไปสู่ภาพลักษณ์แห่งยุคที่มีความต่างกัน นักประวัติศาสตร์จึงได้แบ่งยุคกลางออกเป็น 3 ช่วง คือ ยุคกลางตอนต้น ยุคกลางรุ่งโรจน์ และยุคกลางตอนปลาย ซึ่งแต่ละยุคมีภาพรวมทางประวัติศาสตร์และสังคมที่มีความเกี่ยวข้องเนื่องถึงการจัดการพื้นที่ภายในเมืองและเมืองดังนี้

1) ยุคกลางตอนต้น (Early Middle Ages)

ยุคกลางตอนต้นเริ่มต้นประมาณปี ค.ศ. 476-1000 ในช่วงต้นศตวรรษที่ 3 จักรวรรดิโรมันที่เคยเรืองอำนาจครอบครองดินแดนกว้างใหญ่ไพศาลในดินแดนยุโรป แอฟริกาตอนเหนือ และเอเชียตะวันตก เข้าสู่ยุคเสื่อมด้วยปัจจัยหลัก คือ ความเสื่อมโทรมของเศรษฐกิจ การแย่งชิงอำนาจในการปกครอง และการรุกรานของอนารยชนทำให้เกิดสงครามในหลายส่วนของทวีปยุโรป บ้านเมืองระส่ำระสายเนื่องจากไม่มีผู้ปกครองเมืองที่เข้มแข็ง แม้บางช่วงเวลากการปกครองจะดีขึ้นบ้างแต่ก็ไม่ได้ดีขึ้นอย่างถาวร ในปี ค.ศ. 313 จักรพรรดิคอนสแตนตินที่ 1 มหาราช (Constantine I The Great) รวบอำนาจการปกครอง และในปี ค.ศ. 330 ได้ย้ายเมืองหลวงจากโรมไปที่คอนสแตนติโนเปิล (Constantinople) เดิมชื่อเมืองไบแซนทีอุม หรือไบแซนไทน์ (Byzantium) ในปัจจุบันคือเมืองอิสตันบูล ประเทศตุรกี การสร้างอาณาจักรที่ 2 นี้ทำให้จักรวรรดิโรมันถูกแบ่งการปกครองออกเป็น 2 ส่วน คือ โรมันตะวันตก และโรมันตะวันออกอย่างถาวร

ในปี ค.ศ. 394 จักรพรรดิธีโอโดซิอุสที่ 1 (Theodosius I) ทำให้ศาสนาคริสต์เป็นศาสนาของจักรวรรดิโรมันอย่างเป็นทางการ ดังนั้นผู้นับถือศาสนาคริสต์มีจำนวนมากขึ้นและแพร่ไปทั่วยุโรปอย่างรวดเร็ว เมื่อเข้าสู่ช่วงต้นศตวรรษที่ 5 อนารยชนเผ่าต่างๆ ได้แก่ แฟรงก์ ออสโตรกอท ลอมบาร์ด แองโกล-แซกซอน เบอร์กันเดียน วิสิกอท และแวนดัล ได้เข้ามาตั้งถิ่นฐานในดินแดนที่จักรวรรดิโรมันเคยครอบครอง ก่อให้เกิดความวุ่นวายทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม มีเพียงสถาบันศาสนาเท่านั้นที่มั่นคง สามารถเป็นที่พึ่งทางจิตใจให้แก่ประชาชน ในปี ค.ศ. 446 จักรวรรดิโรมันไม่สามารถปกครองดินแดนภายใต้การครอบครองอันกว้างใหญ่ ทำให้ถูกอนารยชนเผ่าต่างๆ เข้ายึดครอง เช่น ชนเผ่าแฟรงก์เข้าไปตั้งถิ่นฐานในดินแดนที่เป็นประเทศฝรั่งเศสและเบลเยียม นอกจากนี้ชนเผ่าแฟรงก์ยังพยายามผนวกดินแดนต่างๆ เข้าเป็นส่วนหนึ่งของอาณาจักรของตนและมีอาณาเขตกว้างขวาง ชนเผ่าออสโตรกอทและชนเผ่าลอมบาร์ดอพยพเข้าไปตั้งอาณาจักรในประเทศอิตาลี ชนเผ่าแองโกล-แซกซอนเข้าไปตั้งอาณาจักรบนเกาะอังกฤษ ชนเผ่าเบอร์กันเดียนตั้งอาณาจักรในพื้นที่ทางตอนใต้ของฝรั่งเศส ชนเผ่าวิสิกอทเข้าไปตั้งอาณาจักรในประเทศสเปน และชนเผ่าแวนดัลเข้าไปตั้งอาณาจักรในภาคเหนือของทวีปแอฟริกา ในปี ค.ศ. 476 พระเจ้าฟลาวิอุส โอเดเซอร์ (Flavius Odoacer) กษัตริย์องค์แรกแห่งอิตาลี ได้ปลดจักรพรรดิโรมูลุส เอากุสตุส (Romulus Augustus) ลงจากราชบัลลังก์ นับเป็นการล่มสลายของจักรวรรดิโรมันอย่างเป็นทางการ

นักประวัติศาสตร์ส่วนใหญ่มักเรียกยุคกลางในช่วงต้นนี้ว่ายุคมืด (Dark Age) เนื่องจากอนารยชนเผ่าต่างๆ ที่เข้ามาครอบครองดินแดนที่เคยอยู่ภายใต้การครอบครองของจักรวรรดิโรมันเหล่านี้ เป็นชนเผ่าเร่ร่อนย้ายถิ่นฐานไปในที่ต่างๆ และไม่คุ้นเคยการใช้ชีวิตอยู่ในเมือง จึงไม่ได้ให้ความสำคัญกับศิลปวิทยาการและวิถีชีวิตแบบชาวเมืองที่ชาวกรีกและโรมันสร้างไว้มากนัก ทำให้องค์ความรู้และสิ่งต่างๆ ที่ชาวโรมันสร้างไว้ถูกจำกัดอยู่ในศาสนจักรและชนชั้นสูง ขาดการต่อยอดทางความรู้อย่างสิ้นเชิง แต่อารยชนเหล่านี้ให้ความสำคัญกับการเกษตรกรรมเนื่องจากมีความสำคัญในการดำรงชีวิตของพวกเขา พื้นที่โล่งต่างๆ ในเมืองหรือรอบเมืองจึงถูกเปลี่ยนให้เป็นพื้นที่เกษตรกรรม พืชพรรณที่ปลูกส่วนใหญ่เป็นพืชพรรณเพื่อการดำรงชีวิตเช่น ข้าวสาลี ข้าวโอ๊ต และข้าวบาร์เลย์ แต่เนื่องจากไม่ได้ให้ความสำคัญกับวิทยาการ ดังนั้นระบบชลประทานขนาดใหญ่ที่ชาวโรมันเคยพัฒนาไว้อย่างมากจึงถูกละเลยไม่ได้นำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ ต่อมาในศตวรรษที่ 7 ดินแดนยุโรปได้ถูกรุกรานโดยชาวมุสลิมจากดินแดนแอฟริกาเหนือและสเปน ชาวมุสลิมเหล่านี้ได้ปกครองดินแดนต่างๆ ที่เคยอยู่ภายใต้การครอบครองของจักรวรรดิโรมันเป็นระยะเวลายาวนานกว่า 500 ปี และได้ทำลายสิ่งปลูกสร้างอันเป็นอารยธรรมของจักรวรรดิโรมัน

ช่วงปลายศตวรรษที่ 8 จักรพรรดิชาร์เลอมาญ¹ (Charlemagne) รวมดินแดนยุโรปตะวันตกเป็นปึกแผ่นเป็นครั้งแรกนับตั้งแต่จักรวรรดิโรมันล่มสลาย จักรพรรดิแห่งชาวแฟรงก์ได้รับอิทธิพลทางแนวคิดจากคริสตศาสนา ในการปกครองแบบรวมศูนย์อำนาจโดยมีองค์จักรพรรดิและราชสำนักเป็นศูนย์กลาง พระองค์ได้ส่งขุนนางไปปกครองเมืองต่างๆ โดยให้ขุนนางมีอำนาจสิทธิ์ขาดในการปกครองเมือง หลังจากจักรพรรดิชาร์เลอมาญสิ้นพระชนม์ กษัตริย์หลายแคว้นในยุโรปได้ดำเนินการตามแนวทางการปกครองแบบรวมศูนย์อำนาจ และจากการที่เกษตรกรรมเป็นกลไกขับเคลื่อนทางเศรษฐกิจที่สำคัญ ที่ดินจึงกลายเป็นปัจจัยหนึ่งที่ใช้สร้างอำนาจและอิทธิพลทางเศรษฐกิจและการเมืองให้กับขุนนางผู้ถือครองที่ดิน กษัตริย์ยุโรปจึงมอบสิทธิ์ในการถือครองที่ดินให้แก่พวกขุนนางเพื่อเป็นรางวัลในความจงรักภักดี แลกเปลี่ยนกับอำนาจสั่งการกองทัพของขุนนางเหล่านั้นในการทำสงคราม แต่เมื่อมีขุนนางผู้แสดงความไม่จงรักภักดี กษัตริย์ในยุโรปก็ทรงถอดถอนอำนาจการถือครองที่ดินเหล่านั้นเพื่อเป็นการลงโทษ ความสัมพันธ์ระหว่างกษัตริย์และขุนนางจึงดำเนินไปอย่างไม่มั่นคง เมื่อขุนนางท้องถิ่นมีอำนาจมากขึ้นจนสามารถยึดอำนาจการปกครองของกษัตริย์ได้ จึงแบ่งแยกดินแดนเป็นแคว้นต่างๆ นำไปสู่การปกครองแบบฟิวดัลหรือศักดินาสวามิภักดิ์ (Feudalism) อย่างสมบูรณ์แบบในเวลาต่อมา โดยขุนนางท้องถิ่นได้นำการปกครองแบบฟิวดัลมาใช้กับนักรบ ผู้มอบที่ดินหรือลอร์ด (Lord) และผู้รับมอบที่ดิน หรือวัสซัล (Vassal) ซึ่งต่างยินดีที่จะให้ความคุ้มครองแก่กันและกัน ในเวลาต่อมาระบบฟิวดัลได้แผ่อิทธิพลไปทั่วทั้งดินแดนยุโรปก่อให้เกิดการปกครองแบบรวมศูนย์อำนาจอย่างสมบูรณ์

ต่อมาสงครามเริ่มลดน้อยลง เหตุการณ์บ้านเมืองเริ่มคลี่คลายไปในทางที่ดีขึ้นผ่านภาวะยุคมืดอย่างแท้จริง แต่จากภาวะสงครามที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องก่อนหน้านี้ทำให้คนในสังคมยุคกลางตอนต้นอยู่ในภาวะหวาดกลัวและต้องการสิ่งยึดเหนี่ยวทางจิตใจ ซึ่งสิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจที่สำคัญในช่วงเวลานั้นคือ ศาสนาคริสต์ คนในยุคนี้จึงมีความศรัทธาและเชื่อมั่นในศาสนาเป็นอย่างมาก ทำให้ศาสนาคริสต์มีอิทธิพลและได้ขยายอิทธิพลออกไปอย่างกว้างขวาง

¹ จักรพรรดิชาร์เลอมาญ (Charlemagne) มีชีวิตอยู่ในระหว่างปี ค.ศ. 768-814

หนังสือประวัติศาสตร์สวนยุโรปในช่วงศตวรรษที่ 4 ถึง 19

ในดินแดนยุโรป สร้างกฎเกณฑ์และระเบียบต่างๆ อย่างเข้มงวดโดยใช้อำนาจเด็ดขาดและรุนแรงต่อผู้ที่ปฏิบัติปฏิกิริยากับศาสนจักร การกระทำใดๆ นอกเหนือจากคำสอนของศาสนาเป็นความผิดร้ายแรง และผู้ที่ทำผิดจะถูกลงโทษอย่างรุนแรง ศาสนาและการเมืองในสมัยนั้นไม่สามารถแยกขาดจากกันได้ แต่ขณะเดียวกันก็เกิดความขัดแย้งกันระหว่างศาสนจักรกับผู้ปกครองอาณาจักรอยู่บ่อยครั้ง ซึ่งความขัดแย้งดังกล่าวทำให้ขุนนางแต่ละแคว้นมีอำนาจมากขึ้นและทำให้ระบบฟิวดัลมีความแข็งแกร่งเพิ่มขึ้น

2) ยุคกลางรุ่งโรจน์ (High Middle Ages)

ช่วงยุคกลางรุ่งโรจน์อยู่ในระหว่างปี ค.ศ. 1000-1350 เป็นช่วงระยะเวลาความขัดแย้งระหว่างพระสันตะปาปาแห่งคริสตจักรนิกายโรมันคาทอลิกและจักรวรรดิโรมันศักดิ์สิทธิ์ (The Holy Roman Empire) และกษัตริย์ในดินแดนยุโรปซึ่งเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ศตวรรษที่ 6 จนกระทั่งถึงศตวรรษที่ 13 ผลของความขัดแย้งคือ สงครามกลางเมืองและความวุ่นวายเป็นระยะเวลายาวนาน ซึ่งสภาพทางสังคมในลักษณะนี้ทำให้ประชาชนในสังคมดำเนินชีวิตด้วยความหวาดกลัว เกิดความเอือมระอากับการปกครองแบบอนาธิปไตยในยุคกลาง ประชาชนต้องการความสงบในบ้านเมือง จึงผลักดันให้เกิดการรวมศูนย์อำนาจการปกครองในระดับที่พอเหมาะ คือ เมืองภายใต้การปกครองมีขนาดไม่เล็กเกินไปแบบชนเผ่าและไม่ใหญ่เกินไป

ต่อมาในปี ค.ศ. 1095 เกิดมหาสงครามแห่งยุคคือ สงครามครูเสดครั้งใหญ่ซึ่งเป็นสงครามครั้งแรกจากจำนวนรวม 9 ครั้ง โดยสงครามครูเสดเป็นสงครามระหว่างศาสนาคริสต์และศาสนาอิสลาม สงครามครูเสดครั้งแรกเกิดจากชาวเติร์กซึ่งเป็นชาวมุสลิมกีดกันไม่ให้ชาวคริสเตียนเข้าไปแสวงบุญในดินแดนเยรูซาเล็ม และได้กระทำทารุณกรรมต่อชาวคริสต์อย่างโหดเหี้ยม ทั้งยังขยายอำนาจเข้าใกล้กรุงคอนสแตนติโนเปิล นอกจากความขัดแย้งทางศาสนาแล้วชาวคริสต์และชาวมุสลิมยังขัดแย้งเรื่องการครอบครองพื้นที่ทางเศรษฐกิจ โดยทำเรือในบริเวณทางทิศใต้และฝั่งตะวันออกของทะเลเมดิเตอร์เรเนียนเป็นทางผ่านของสินค้าจากยุโรปไปยังเอเชีย พ่อค้าทางฝั่งยุโรปต้องการครอบครองท่าเรือบริเวณดังกล่าวเพื่อผูกขาดการรับส่งสินค้าจากดินแดนตะวันออกจึงได้ทุ่มเทพทรัพย์เงินและอาวุธเป็นจำนวนมากเพื่อให้ชาวคริสต์ชนะสงคราม สงครามครูเสดครั้งแรกสิ้นสุดลงในปี ค.ศ. 1270 โดยดินแดนศักดิ์สิทธิ์ตกเป็นของชาวมุสลิม ผลของสงครามได้สร้างความเสียหายให้แก่คริสต์ศาสนาอย่างมาก ในช่วงระหว่างสงครามเหล่าขุนนางและอัศวินที่เข้าร่วมสงครามได้ล้มตายเป็นจำนวนมาก ทำให้ทาสที่อยู่ในความควบคุมของบรรดาขุนนางที่เข้าร่วมสงครามเป็นอิสระไม่ขึ้นตรงต่อขุนนางอีกต่อไป นำมาสู่การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางสังคมในดินแดนยุโรป ต่อมากษัตริย์ฝรั่งเศส อังกฤษ และสเปน ตั้งสถาบันที่ควบคุมดูแลอาณาจักรที่เกิดขึ้นใหม่ เช่น ฮังการีและโปแลนด์ แต่ต่อมาปี ค.ศ. 1337-1453 อังกฤษและฝรั่งเศสเกิดความขัดแย้งกันจนนำไปสู่สงครามร้อยปี (Hundred Years' War) ซึ่งเป็นระยะเวลายาวนานกว่า 116 ปี การสิ้นสุดสงครามร้อยปีนี้ นำมาสู่การเปลี่ยนแปลงรูปแบบทางการเมืองและสังคมในสมัยกลางอย่างสิ้นเชิง เกิดการเป็นรัฐชาติสมัยใหม่ ในช่วงศตวรรษที่ 11 และ 12

ในช่วงยุคกลางรุ่งโรจน์เป็นช่วงเวลาแห่งการเปลี่ยนแปลง มีการขยายตัวของประชากรเป็นจำนวนมาก โดยระหว่างปี ค.ศ. 1000–1347 มีประชากรเพิ่มขึ้นจากประมาณ 50 ล้านคนเป็นประมาณ 80 ล้านคน ซึ่งสาเหตุการขยายตัวของประชากรอาจมาจากการทิ้งช่วงของสงครามทำให้ความตึงเครียดจากสงครามบรรเทาลง บรรยากาศทางสังคมปลอดภัยยิ่งขึ้น ประชากรยุโรปมากกว่าร้อยละ 90 ประกอบอาชีพเกษตรกรรมในพื้นที่ชนบท โดยเกษตรกรเหล่านี้ไม่นิยมอยู่ในฟาร์มที่แยกเดี่ยว พวกเขานิยมอยู่รวมตัวกันในชุมชนขนาดเล็กเพื่ออยู่อาศัยในบ้านหลังใหญ่ที่ล้อมรอบด้วยที่ดิน (Manors) หรือหมู่บ้านชานนา ในเวลานี้การปกครองในระบบฟิวดัล (Feudalism) มีความรุ่งเรืองเป็นอย่างมาก เจ้าของที่ดินหรือท่านลอร์ดจะมีรายได้ที่มาจากผลผลิตของที่ดินหรือค่าธรรมเนียมจากเกษตรกร สังคมในสมัยนั้นชนชั้นสูง เช่น ขุนนาง นักบวช ชาวเมือง และอัศวิน มักเอาเปรียบพวกชาวนาชาวไร่ที่ถูกปกครองในระบบถือครองที่ดินสมัยฟิวดัล ถึงแม้ว่าพวกชนชั้นสูงจะไม่ได้เป็นเจ้าของที่ดิน แต่มักได้รับสิทธิในการรับรายได้จากคฤหาสน์หรือดินแดนอื่นผ่านระบบศักดินาจากขุนนางหรือลอร์ด ผู้หญิงในยุคกลางต้องเป็นผู้ไต่บังค้ำบััญชาให้กับเพศชายไม่ว่าจะเป็นพ่อสามี หรือญาติคนอื่น ๆ แต่แม้ยามักได้รับอนุญาตให้ควบคุมชีวิตของตัวเองได้ แต่ยังคงถูกจำกัดด้วยกฎหมาย เช่น ไม่สามารถมีส่วนร่วมในกิจการทหารหรือรัฐบาล บทบาทเดียวที่เปิดให้ผู้หญิง คือ แม่ชีในศาสนาจักรเท่านั้น

3) ยุคกลางตอนปลาย (Late Middle Ages)

ยุคกลางตอนปลายอยู่ในระหว่างปี ค.ศ. 1350–1500 เป็นช่วงระยะเวลาของการเปลี่ยนแปลงทางด้านต่างๆ สู่ความสมัยใหม่ รวมถึงการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม โดยในช่วงกลางศตวรรษที่ 14 มีวิกฤติการณ์ที่สำคัญ คือ การระบาดของกาฬโรค (Black Death) แพร่กระจายไปทั่วยุโรป ทำให้มีประชากรยุโรปเสียชีวิตมากถึงประมาณ 35 ล้านคน หรือประมาณ 1 ใน 3 ของประชากรรวม ทำให้จำนวนประชากรยุโรปลดลงเป็นอย่างมาก เมืองต่างๆ ได้รับผลกระทบจากโรคระบาดนี้เป็นอย่างมาก เกิดภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ นายจ้างพยายามจะลดจำนวนคนงานที่มีอยู่ลง ทำให้ชาวนาและผู้ใช้แรงงานก่อการจลาจลขึ้นทั่วยุโรป พื้นที่ขนาดใหญ่ถูกทิ้งร้าง เกิดการสั่นคลอนทางการเมืองและความวุ่นวายทางศาสนาทั่วดินแดนยุโรป

ต่อมาชาวยุโรปเริ่มทำการเดินเรือและค้นพบดินแดนใหม่ซึ่งเหมาะกับการตั้งถิ่นฐานและเป็นแหล่งวัตถุดิบ ทำให้การค้าระหว่างดินแดนต่างๆ เจริญก้าวหน้าและขยายตัวเป็นอย่างมาก ส่งผลให้ชนชั้นกลางที่ทำการค้าขายร่ำรวยขึ้นและเพิ่มจำนวนขึ้น ชนชั้นกลางเหล่านี้ให้การสนับสนุนสถาบันกษัตริย์เพื่อให้คุ้มครองกิจการการค้าของตน ส่งผลให้สถานะของขุนนางถูกลดบทบาทลง สถาบันกษัตริย์มีความเข้มแข็งสามารถรวอำนาจและรวมดินแดนต่างๆ ของคนที่มีเชื้อชาติและภาษาเดียวกันเข้าด้วยกัน เกิดเป็นรัฐชาติขึ้นในดินแดนยุโรป เช่น ฝรั่งเศส อังกฤษ เยอรมนี อิตาลี เป็นต้น และจากการแลกเปลี่ยนทางการค้ากับดินแดนต่างๆ ทำให้การศึกษาทางวิชาการต่างๆ เจริญก้าวหน้า เกิดความกระตือรือร้นในการแสวงหาความรู้ที่สามารถอธิบายเหตุการณ์และปรากฏการณ์ต่างๆ ที่แต่เดิมถูกปิดกั้นด้วยความเชื่อทางศาสนาว่าทุกอย่างที่เกิดขึ้นในโลกล้วนเป็นสิ่งที่มีพระเจ้าบันดาลขึ้น มีการประดิษฐ์แท่นพิมพ์ ทำให้พระคัมภีร์ไบเบิลสามารถเผยแพร่ได้ง่ายขึ้นในภาษาท้องถิ่น เกิดความเข้าใจหลักคำสอนในแง่มุมที่หลากหลายมากขึ้น พระคัมภีร์ไบเบิลกลายเป็นสิ่งยึดเหนี่ยวทางจิตใจของชาวคริสต์แทนนักบวช นอกจากนี้ชาวคริสต์ยังเกิดความเบื่อหน่ายกับพฤติกรรมฉ้อฉลของนักบวช ทำให้คริสตจักรไม่สามารถขึ้นนำชาวคริสต์ได้อย่างเดิม

ต่อมาเกิดความแตกแยกขึ้นในศาสนจักร มีการแต่งตั้งพระสันตะปาปาสององค์ คือ พระสันตะปาปาที่กรุงโรม และพระสันตะปาปาที่เมืองอาวียง (Avignon) ประเทศฝรั่งเศส เกิดความปั่นป่วนในการบริหารงานของคริสตจักร อันนำไปสู่การเกิดวิกฤติศรัทธาของชาวคริสต์ต่อคริสตจักรและเสื่อมอิทธิพลของระบบฟิวดัล ในช่วงเวลาที่ถือเป็นการสิ้นสุดของยุคกลางยังเป็นที่ถกเถียงกันในหมู่นักประวัติศาสตร์ บางส่วนถือเอาปี ค.ศ. 1453 เป็นปีสิ้นสุด เนื่องจากเป็นปีที่อาณาจักรโรมันตะวันออกหรือกรุงคอนสแตนติโนเปิลล่มสลาย ทำให้วิทยาการต่างๆ หลั่งไหลเข้ามาในยุโรปอีกครั้ง แต่บางส่วนถือว่าสิ้นสุดลงในปี ค.ศ. 1492 เมื่อโคลัมบัสได้ออกเดินทางและค้นพบทวีปใหม่

3. การปกครองและสภาพสังคมในยุคกลาง (Governmental and Social Conditions in the Middle Ages)

ระบบการปกครองในยุคกลางมีลักษณะเป็นการรวมศูนย์อำนาจแบบเดียวกับคริสตจักร โดยศูนย์รวมอำนาจคือ กษัตริย์ หรือขุนนาง การปกครองส่วนภูมิภาคแบ่งเป็นมณฑล กษัตริย์แบ่งอำนาจให้ขุนนางปกครองผ่านที่ดินที่ปกครองโดยมีอำนาจเด็ดขาดในพื้นที่ การที่ขุนนางถูกแบ่งชั้นจากจำนวนที่ดินที่ปกครอง ทำให้ขุนนางสามารถสั่งสมอำนาจและต่อรองกับอำนาจกษัตริย์ได้ในเวลาต่อมา ระบบฟิวดัลหรือระบบศักดินาสวามิภักดิ์มีลักษณะของโครงสร้างอำนาจในระบบฟิวดัลเป็นรูปแบบพีระมิด ประกอบด้วยกลุ่มคนแบ่งตามฐานันดร ดังนี้

1. กษัตริย์ (King) ผู้ปกครองสูงสุด เป็นผู้ที่มีอบที่ดินให้พระราชวงศ์ ขุนนาง
2. พระราชวงศ์ ขุนนาง ขุนนางเจ้าของที่ดิน (Lord) มีหน้าที่ในการปกครอง ขุนนางถูกแบ่งลำดับชั้นจากจำนวนที่ดินที่ปกครอง ขุนนางชั้นสูงสามารถควบคุมไพร่จำนวนมากและยึดครองที่ดินขนาดใหญ่ ขณะที่ขุนนางที่มีอำนาจน้อยควบคุมไพร่จำนวนน้อยและยึดครองที่ดินขนาดเล็ก ขุนนางสร้างปราสาทเพื่อใช้เป็นศูนย์กลาง ปราสาทแต่ละแห่งมีขนาดแตกต่างกันไปขึ้นอยู่กับอำนาจและบารมีของผู้เป็นเจ้าของ มีการผลิตสิ่งจำเป็นสำหรับการดำเนินชีวิตของประชาชน รวมทั้งใช้ประกอบพิธีกรรมทางศาสนา
3. นักบวช (Priest) เป็นกลุ่มชนที่มีบทบาทมากเพราะเป็นศูนย์กลางของความเชื่อความศรัทธาในศาสนาของประชาชน พระสันตะปาปาที่กรุงโรมมีอำนาจสูงสุด พระที่มีฐานะร่ำรวยลงมาก็จะทำหน้าที่ต่างๆ ตามขอบเขตการปกครอง เช่น สั่งสอนประชาชน เก็บภาษีอากร มีหน้าที่ในการสวดมนต์ภาวนา
4. อัศวิน (Knight) เป็นขุนนางระดับต่ำที่สุด มีหน้าที่ต่อสู้ พวกเขาควบคุมแต่ไม่ได้เป็นเจ้าของที่ดินและต้องรับใช้ขุนนาง
5. สามัญชน (Villain) ได้แก่ ชาวนาและทาสติดที่ดิน (Serf) คนในกลุ่มนี้ต้องทำงานหาเลี้ยงชีพอย่างหนักภายใต้อำนาจสิทธิขาดและการคุ้มครองจากเจ้าของที่ดิน มีชีวิตอย่างยากลำบากแร้นแค้น และไม่ได้รับการศึกษา ที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของทุกคนชั้นจึงเป็นสถาบันศาสนาที่มีบทบาทหน้าที่ในการสร้างทัศนคติต่างๆ ให้แก่คนในสังคม และก่อให้เกิดการขยายตัวของคริสต์ศาสนาเป็นวงกว้าง

นอกจากนี้ผู้หญิงในยุคกลางไม่ว่าจะอยู่ในชนชั้นใดมักถูกมองว่าอยู่ในตำแหน่งที่เป็นรองจากผู้ชาย ไม่มีเสรีภาพในการดำเนินชีวิตเท่าใดนัก มีอำนาจในการตัดสินใจที่จำกัดโดยเฉพาะอย่างยิ่งในงานของนักบวช ผู้หญิงแทบจะถูกตัดออกจากกิจกรรมทางศาสนาจักรเกือบทั้งหมด ยกเว้นผู้หญิงที่บวชเป็นชีซึ่งต้องอุทิศตนเพื่อศาสนาและต้องใช้ชีวิตภายใต้ระเบียบที่เข้มงวด ระเบียบของนักบวชหญิงมีข้อจำกัดมากกว่านักบวชชายและต้องอยู่แต่ในโบสถ์ที่สังกัดคณะสงฆ์ แม้นักบวชหญิงเหล่านี้สามารถศึกษาในวิทยาการต่างๆ ได้แต่ก็มีจำนวนน้อยมากเมื่อเทียบกับผู้ชาย นอกจากนี้สตรีชนชั้นสูงมักถูกกักไม่ให้ข้องเกี่ยวกับงานสุ่รับหรือการปกครอง จึงมีกิจกรรมในชีวิตประจำวัน คือ การอ่านหนังสือ เย็บปักถักร้อย และทำงานฝีมือต่างๆ ซึ่งเป็นลักษณะของหญิงชั้นสูงที่ต้องฝึกความประณีตและความมีระเบียบเรียบร้อยอยู่เสมอ เมื่อถูกจำกัดให้อยู่แต่ในรั้วในวัง สถานที่ที่สตรีชั้นสูงจะออกมาพักผ่อนหย่อนใจได้ คือ สวนภายในปราสาท หรือคฤหาสน์เท่านั้น

4. อิทธิพลของคริสต์ศาสนาในยุคกลาง (Influences of the Christian in the Middle Ages)

ก่อนหน้านั้นชาวโรมันได้รับอิทธิพลจากชาวอียิปต์และชาวกรีกในการนับถือลัทธิเพเกิน (Paganism) มีการบูชาเทพเจ้าและเทพีหลายองค์ที่เกี่ยวข้องในการดำรงชีวิต แต่ศาสนาคริสต์มีแนวทางที่ต่างออกไปโดยนับถือพระเจ้าเพียงองค์เดียว ทำให้ในระยะแรกศาสนาคริสต์เป็นศาสนาต้องห้าม ถูกผู้ปกครองจักรวรรดิโรมันกำจัดด้วยวิธีการรุนแรงต่างๆ อยู่เป็นเวลานาน ต่อมามีการนำเอาความเชื่อจากลัทธิเพเกินและลัทธิอื่นๆ ที่มีมาก่อนมารวมกันเป็นแนวทางของศาสนาคริสต์หลายประการ เช่น แนวความคิดเรื่องความตายและการฟื้นคืนชีพ เป็นต้น นอกจากนี้หลักคำสอนของศาสนาคริสต์ยังเน้นความรัก ความเห็นอกเห็นใจ และการอ่อนน้อมถ่อมตน การดำรงชีวิตอย่างมีสติ มีเมตตากรุณาต่อเพื่อนและศัตรู สิ่งเหล่านี้ทำให้ศาสนาคริสต์ได้ชัยชนะเหนือจิตใจชาวโรมัน ในช่วงศตวรรษที่ 4 จักรพรรดิคอนสแตนตินที่ 1 ทรงเปลี่ยนมานับถือศาสนาคริสต์ และในปี ค.ศ. 394 จักรพรรดิธีโอโดซิอัสที่ 1 ได้ประกาศให้ศาสนาคริสต์ได้กลายเป็นศาสนาประจำจักรวรรดิ และเมื่อจักรวรรดิโรมันสูญสลาย ผู้นำศาสนาคริสต์ได้ให้ความร่วมมือกับกษัตริย์ของชนเผ่าอนารยชน และชนเผ่าอนารยชนได้ให้การยอมรับและหันมานับถือ ทำให้ศาสนาคริสต์สามารถดำรงอยู่ได้และเผยแผ่ไปทั่วดินแดนที่เคยอยู่ภายใต้การปกครองของจักรวรรดิโรมัน ประชาชนชาวยุโรปในยุคนั้นมองว่าศาสนาคริสต์เป็นสื่อกลางระหว่างพระเจ้ากับมนุษย์ และมีความเป็นระบบระเบียบ มีความเข้มแข็ง ทำให้ศาสนาคริสต์เป็นที่พึ่งทางใจของคนในยุคนั้น

ในช่วงยุคกลางรุ่งโรจน์ศาสนาคริสต์เน้นคำสอนว่ามนุษย์มีบาปติดตัวมาตั้งแต่กำเนิด จากการทำที่มนุษย์คู่แรกของโลกคืออดัมและอีฟทำผิดกฎสวรรค์และถูกขับไล่จากสวรรค์ ร่างกายเปรียบเสมือนวัตถุอันเป็นที่อยู่ชั่วคราวของจิตวิญญาณที่มีบาป พระเจ้าเท่านั้นที่สามารถช่วยชำระบาปให้มนุษย์ได้ ชาวคริสต์ตกอยู่ในภาวะเกรงกลัว จึงอุทิศตนและทุ่มเทพลังศรัทธาเพื่อศาสนาเพื่อชำระบาป โบสถ์ในยุคนั้นมีรายได้จากการเก็บเงินบำรุงศาสนาและการประกอบพิธีกรรมในอัตราที่สูงมาก และผลจากระบบพิวด้ลทำให้ศาสนาเข้ามามีบทบาททางโลกมากขึ้นและสามารถถือครองที่ดินได้ ทำให้คริสตจักรมีที่ดินและทรัพย์สินจำนวนมาก สามารถสร้างกำลังพลของตนเองเพื่อปกป้องศาสนาและทรัพย์สินของคริสตจักร มีการกำหนดบทลงโทษในรูปแบบต่างๆ กับคนที่มีความคิดเห็นในเชิงขัดแย้ง บทลงโทษสูงสุดเรียกว่า “บัพชนียกรรม” (Excommunication) เป็นบทลงโทษแก่บุคคลใดก็ตามที่มีความเห็นขัดแย้งและไม่เป็นไปตามแนวทางของคริสตจักรอย่างรุนแรง สั่งการโดยพระสันตะปาปา (Pope)

ประมุขคริสตจักรแห่งโรม บุคคลที่โดนบัพชนียกรรมจะถูกขับไล่ออกจากศาสนา ไม่สามารถเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนาและติดต่อสื่อสารกับศาสนิกชนได้ จึงเป็นการตัดขาดบุคคลนั้นออกจากศาสนาและชุมชนโดยสิ้นเชิง และหากกษัตริย์โดนบัพชนียกรรม คนในเมืองนั้นจะโดนบัพชนียกรรมด้วย การลงโทษในรูปแบบต่างๆ ทำให้ชาวคริสต์หวาดกลัวและปฏิบัติตนภายใต้กฎระเบียบของศาสนาเป็นอย่างดี และจากการที่คริสตจักรมองว่าศิลปวิทยาการต่างๆ จากยุคคลาสสิกเป็นสิ่งนอกกรีต ประชาชนในยุคกลางจึงไม่สามารถศึกษาวิทยาการจากยุคคลาสสิกได้ ประชาชนขาดการศึกษา ส่งผลให้พัฒนาการทางวิทยาการต่างๆ จากยุคคลาสสิกหยุดชะงัก และถูกลืมเลือนในดินแดนยุโรป ศาสนากลายเป็นสถาบันที่มีอิทธิพลเหนือประชาชนในทุกระดับ ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม รวมทั้งภูมิปัญญาทางด้านต่างๆ

ในส่วนของความสัมพันธ์ของพระสันตะปาปากับผู้ปกครองอาณาจักรในยุโรปนั้น ในช่วงแรกอยู่ในลักษณะพึ่งพาซึ่งกันและกัน ต่อมาในช่วงกลางศตวรรษที่ 11 พระสันตะปาปาเกรกอรีที่ 7² (Gregory VII) ได้ชี้แจงในยุคนั้นว่าพระเจ้าได้มอบอำนาจการปกครองทั้งทางโลกและทางธรรมให้แก่พระสันตะปาปา แต่พระสันตะปาปาไม่ต้องการใช้อำนาจทางการปกครองจึงมอบอำนาจนี้ให้แก่ผู้ปกครอง ดังนั้นศาสนจักรควรมีอำนาจเหนือกว่าฝ่ายปกครองอาณาจักร สามารถกำหนดนโยบายทางการเมืองได้ และพระสันตะปาปาควรต้องเป็นผู้สวมมงกุฎในการสถาปนาผู้ปกครองอาณาจักรไม่ว่าผู้ปกครองนั้นจะอยู่ในฐานะจักรพรรดิหรือกษัตริย์ ผู้ปกครองที่ได้รับมงกุฎจากพระสันตะปาปาต้องสาบานว่าจะรักษาปกป้องพระสันตะปาปาและคริสตจักรด้วยชีวิต ขณะเดียวกันฝ่ายปกครองอาณาจักรก็อาศัยความศรัทธาของประชาชนที่มีต่อศาสนาในการรับรองอำนาจและความชอบธรรมของคนคนหนึ่งที่จะขึ้นมาปกครองอาณาจักร นอกจากนี้ศาสนจักรยังเสนอแนวความคิดในการสถาปนาอาณาจักรคริสเตียนสากลคือ นครรัฐวาติกัน ทำให้ประหนึ่งว่าสังคมคริสต์ในช่วงเวลานั้นถูกปกครองโดยผู้ปกครองสองฝ่าย คือผู้ปกครองอาณาจักรและผู้ปกครองคริสตจักร มีลักษณะคล้ายการปกครองแบบรัฐซ้อนรัฐ ผู้ปกครองทั้งสองฝ่ายต่างมีจุดมุ่งหมายที่จะปกครองสังคมแห่งมนุษยชาติเหมือนกัน แต่ขณะเดียวกันต่างต้องการมีอำนาจและอิทธิพลเหนือกว่าอีกฝ่าย ทำให้ศาสนจักรกับสถาบันการปกครองเกิดความขัดแย้งกัน บางช่วงเวลาผู้ปกครองอาณาจักรมีอำนาจเหนือศาสนจักร แต่บางช่วงเวลาพระสันตะปาปามีอำนาจเหนือผู้ปกครองอาณาจักร

5. ศิลปวิทยาการในยุคกลาง (Art and Science in the Middle Age)

จากการที่ศาสนาคริสต์มีอิทธิพลที่สำคัญต่อความคิดและการดำเนินชีวิตของคนในสังคมในช่วงยุคกลางเป็นอย่างมาก ทำให้แนวทางการศึกษาศิลปวิทยาการในยุคนั้นจึงถูกสร้างสรรค์เพื่อตอบสนองและสรรเสริญพระเจ้าเป็นเจ้า พระเยซูคริสต์ พระแม่มารี และความต้องการของนักบวช และเนื่องจากมนุษย์ถูกมองว่ามีบาปติดตัวจากการที่มนุษย์คู่แรกของโลกคือ อัดัมและอีฟกระทำผิดต่อพระเจ้า มนุษย์ ความเป็นมนุษย์ และความต้องการของมนุษย์จึงเป็นสิ่งที่ถูกละเลยในยุคนั้น โดยโบสถ์คริสต์ทำหน้าที่หลายประการทางสังคม นอกจากจะทำหน้าที่เป็นศาสนสถานซึ่งเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของผู้คนแล้ว ยังมีบทบาทในการเป็นโรงเรียนสอนวิชาความรู้ งานช่างต่างๆ เพื่อการสรรเสริญพระเจ้า ซึ่งสำหรับคนธรรมดาทั่วไปการศึกษาความรู้ทางศิลปวิทยาการต่างๆ เป็นไปได้ยาก

² พระสันตะปาปาเกรกอรีที่ 7 (Gregory VII) มีชีวิตอยู่ในระหว่างปี ค.ศ. 1073-1085